

Solun Yeni ve Ayrıştırıcı Dili¹

E. Fuat Keyman

Prof. Dr.
Koç Üniversitesi
E-posta: fkeyman@ku.edu.tr

Temel Soru

Türkiye'de siyasetin giderek karmaşıklaşacağı ve ısınacağı 2006 yılında, kendisine gereksinim duyulan demokratik ve özgürlükçü bir sol söylemin yanıt vermesi gereken temel sorunun, "bu söylemin, bir siyasi parti, bir toplumsal hareket, bir siyasi kimlik olarak kendisini diğer partilerden hangi eksende ayrıştıracağı ve özgünlük kazanacağı" sorusu olduğunu düşünüyorum. Bu soru, aynı zamanda, "sol ile toplum arasında kurulacak organik bağın, başarılı olması için, hangi temelde kurulması gerekir?" sorusunu da içerir.

Sosyal Adalet İlkesi

Bugünün dünyasında ve Türkiye'sinde demokratik ve özgürlükçü sola merkez-sağ partilerden farklı ve özgün bir siyasi aktör, bir toplumsal hareket, bir ideoloji niteliği verecek ana alan, "sosyal adalet" alanıdır. Ne liberal ne de toplulukçu/milliyetçi partiler ve ideolojiler sosyal adalet alanına kendi söylemleri içinde birincil önem verirler. Bu partilerin sosyal adalet sorunuyla ilişkisi uzun dönemli ve yapısal çözümler değil, aksine kısa dönemli ve yapay çözümlere dönüktür. Buna karşın, sosyal adalet alanını birincil önemde gören, kendi söyleminin "kurucu öge"lerinden biri yapan ve bu alanı dönüştürmek iddiasıyla topluma yaklaşan toplumsal hareket ve ideoloji, demokratik ve özgürlükçü soldur. Küreselleşen dünya içinde dönüşen Türkiye'de sosyal adalet sorunlarına uzun dönemli ve yapısal çözüm bulma iddiasında olan, bu çözümü demokratikleşme ekseninde gören ve bu temelde "farklı, adaletli ve demokratik Türkiye" hayalinin taşıyıcı aktörü olmaya soyunan demokratik ve özgürlükçü sol, özgün ve kendini diğer parti ve ideolojilerden ayırıştırma kapasitesi olan bir niteliktedir. Ve bu niteliğiyle ancak uzun zamandır kaybettiği toplumla organik bağ kurma yetisini yeniden kazanabilir.

---

¹ 01/01/2006 tarihli Radikal-2'de yayınlanan bu yazı, yazarın izni ile yayınlanmaktadır. Yazıya [http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=5407] adresinden erişilebilir.

Kendisinin yeni ve ayrıştırıcı dili olarak, sosyal adalet alanına demokrasi ekseninde yaklaşırken, sol bu alanın karmaşık ve çok-boyutlu niteliğinin altını çizer. 1980'lerden ama özellikle 1990'lardan bugüne yaşadığımız küreselleşen dünyada ve aynı zamanda Türkiye'de, sosyal adalet alanı sadece işsizlik, yoksulluk, dengesiz ve eşitsiz kalkınma vb "eşitsizlik sorununu" değil, aynı zamanda çok ciddi insan trajedilerini yaratan "dışlanma sorununu" da içerir. Daha da önemlisi, bu iki sorun giderek iç içe geçiyor, somut ve yapısal çözüm talep ediyor... Eşitsizlik sorunundan konuşurken, gelir ve refahın toplumsal kesimler arasında adaletsiz dağılımından konuşuruz. Dışlanma sorunundan konuşurken, insanların farklı kültürel kimliklere sahip olmasından doğan haklarının tanınmaması ve belli toplumsal kesimlerin siyasete katılım mekanizmalarının kapanması, dolayısıyla farklı olanın ötekileştirilmesi sorunlarından konuşuruz. Bu anlamda, sosyal adalet alanı işsizlik, yoksulluk gibi dağılım adaletsizliği sorununu içermekle birlikte, onun gerisine giderek kültürel kimliklerin (dinsel, etnik, cinsel vb kimlikler) "tanınma sorunu" ve farklı toplumsal kesimlerin (kadınlar, gençler vb kesimler) "siyasal katılım sorunu"nu da içerir.

Eşitsizlik ve dışlanma sorunları, beraberce, sosyal adalet alanında, üç-boyutlu bir adaletsizlik yaratırlar. Türkiye'de sosyal adaletsizlik bir taraftan en açık bir biçimde işsizlik, yoksulluk ve bölgesel eşitsiz kalkınma sorunları temelinde dağılım adaleti sorununu içerirken, diğer taraftan da hem türban sorununda, ana dilde eğitim ve yayın hakkı tartışmalarında, Alevi kimliğinin ve gayrimüslim azınlıkların kültürel kimlik sorunlarında gördüğümüz farklılıkların ötekileştirilmesini simgeleyen tanınma adaleti sorununu, hem de özellikle kadınların ve gençlerin siyasete katılım oranını tanımlayan katılım adaleti sorununu içerir.

Burada, üç önemli noktanın altını çizmeliyiz: Birincisi, eşitsizlik ve dışlanma sorunları ve bu sorunların taşıdığı, dağılım, tanınma ve katılım adaletsizliği, Türkiye'de bugün sosyal adalet alanının karmaşık ve çok boyutlu yapısını ortaya çıkarıyor. İkincisi ve daha önemlisi, bu karmaşık yapısı içinde sosyal adalet alanının yarattığı insan trajedileri, onursuzluk ve geleceğe karşı güvensizlik Türkiye'de toplumsal barışın, siyasal, ekonomik ve kültürel istikrarın ve demokratik ve adaletli bir toplumsal yaşam hayalinin önündeki temel engeldir. Üçüncüsü, Ayşe Buğra'nın son dönemde hem yazılı hem de tebliğ temelinde yaptığı kapsamlı ve ciddi yoksulluk araştırma ve çalışmasında vurguladığı gibi, sosyal adalet alanına çözüm retorik düzeyinde, kısa dönemli ve popülist olmamalıdır: Aksine bu alan çok somut, yapısal ve uzun-dönemli çözüm arayışlarını ve önerilerini talep ediyor.

Demokratikleşme Eksen

Karmaşık toplumda eşzamanlı oluşan ve birbirleriyle bağlantılı olan refah dağılımı, kimlik/tanınma ve siyasete katılım temelindeki sosyal adalet sorunlarına kalıcı, etkili ve demokratik çözüm üretmek, birey ve kimliğin

gerisine gitmek zorundadır. Diğer bir deyişle, dağılım, tanınma ve katılım adaleti, ne bireyi toplumsal ilişkilerin merkezine yerleştiren liberal yaklaşımla, ne de kimlik/farklılığı ön plana çıkaran özcü, dinsel toplulukçu ve milliyetçi yaklaşımla çözülebilir; aksine çözüm haklara ve sorumluluklara dayalı çokkültürlü anayasal vatandaşlık anlayışı temelinde devlet-toplum/birey ilişkilerinin düzenlenmesiyle sağlanabilir. Çokkültürlü anayasal vatandaşlık, sosyal adalet alanından çıkan, yoksulluktan tanınmaya ve siyasete katılıma kadar geniş bir yelpazede yapılan taleplere "vatandaşlık hakları" olarak yaklaşır ve bu temelde demokratik platforma çözüm arayışına girer. Bu yaklaşım aynı zamanda, hak talepleri yapan toplumsal kesimlere ve kültürel kimliklere, demokratik yönetime bağlılık ve farklılığa saygı temelinde "sorumluluk" da verir. Liberal ve milliyetçi yaklaşımlardan farklı olarak sosyal adalet alanına demokratik ve özgürlükçü sol yaklaşım, hem bu alanın çok boyutlu yapısını tanıyarak toplumsal sorunlara yaklaşır, hem de bu dağılım, tanınma ve katılım adaletsizliği sorunlarını vatandaşlık talepleri olarak görerek, çözüm önerilerini de "çokkültürlü anayasal vatandaşlık" temelinde yapar. Bu aynı zamanda, karmaşık toplumda bireysel/grupsal hak ve özgürlüklerin koruma altına alınmasını, toplum yaşamının çoğulcu ve çokkültürlü bir yapıya dönüşmesini ve demokratik yönetim anlayışının toplumsal ilişkiler içine yerleşikleştirilmesini sağlayacaktır. Demokratik ve özgürlükçü sol, sosyal adalet ilkesi ve çokkültürlü anayasal vatandaşlık kavramı temelinde katılımcı demokrasiyi yaşama geçirir, devlet-toplum/birey ilişkilerinin demokratik bir temelde düzenlenmesini amaçlar. Sivil toplumu destekleyerek toplumsal sorunların ve taleplerin çözüm sürecini demokratik tartışma ve müzakereye açar.

Sonuçla, demokratik ve özgürlükçü sol söylemin hareket tarzı "daha fazla demokratikleşme", diğer bir deyişle katılımcı demokratik yönetimin toplumsal ilişkilerde derinleşmesini ve yerleşikleşmesini gerçekleştirmek; siyasi ve etik özgünlük noktasıyla "sosyal adalet sorunlarına uzun dönemli ve yapısal demokratik çözüm yaratmak"tır. Doğaya ve kendisinden farklı olana değer veren, kendisinin yaşadığı toplum ve dünyayla ilişkisini haklar, özgürlükler ve adalet alanında kuran "ahlâki, sorumlu ve aktif benlik anlayışını yaşama geçirmek", özgürlükçü ve demokratik sol alternatif için, en genel kuramsal-felsefi düzeyde, birincil amaçtır. Yaşama, yaşayana ve birlikte var olmaya değer veren, demokratikleşmeyi toplumsal güvenliğin ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın önkoşulu gören bir siyasal söylem, bir toplumsal benlik anlayışı ve bir toplum/dünya vizyonu; bugün çok ciddi tartışmamız gereken ve karşımızda "gerçekleşmeyi bekleyen bir olasılık olarak" duran soru. Bu soruya verilecek yanıt, Türkiye'de sadece solun değil, siyasi alanın geleceğini de belirleyecektir. Bu soruya olumlu, gerçekçi ve inandırıcı yanıt veren bir sol, başarılı bir siyasal aktör olma şansına da sahiptir.

Dolayısıyla ve diğer bir deyişle, küreselleşen ve karmaşıklaşan Türkiye gerçeğini kavrayarak kendisini yenileyen ve aynı zamanda da demokratikleşmeden korkmayan, çok boyutlu sosyal adalet sorunlarına uzun

dönemli ve yapısal çözüm bulma iddiasında olan ve kendisini Türkiye'yi hem iç hem de dış ilişkilerinde ileriye taşıyan aktif bir aktör olarak tanımlayan sol, bugün gereksinim duyduğumuz, toplumla organik bağları güçlü, iyi ve adaletli toplum yönetiminde başarılı olma şansı yüksek bir aktör, bir toplumsal hareket, bir siyasal kimlik konumuna gelebilir. Bu olasılığı başarılmış bir gerçekliğe dönüştürmek, siyasi ve etik düzeylerde, "demokratik ve özgürlükçü bir sol alternatif" in temel amacı olmalıdır. Nasıl etkin muhalefet anlayışını toplumsal sorunlara çözüm üretmek yerine sadece AKP'yi eleştirmeye indirgeyen CHP'nin başarılı olmasını bekleyemezsek, kendi varlık koşulunu CHP ve liderini eleştirmeye indirgemiş bir sol söylemin de başarılı olabileceğini ve toplumdan destek alabileceğini bekleyemeyiz. Geçmişe dönük ve bugüne dair CHP eleştirisi değil, "farklı, adaletli ve demokratik bir Türkiye hayali"ni inandırıcı ve etkin bir dille gerçekleştirme iddiası olan ve bu yolla toplumla organik bağ kurma çabasında olan bir siyasal söylem, solun başarısının anahtarıdır.